

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2017

сторони від 27.06.2014// [Електрон. ресурс] – Режим доступу:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page

7. Ткаченко О.М. Правові аспекти відновлення природних ресурсів : досвід країн ЄС та національне екологічне законодавство України / О. М. Ткаченко // Право і суспільство. – 2016. – №6. – С. 86-92

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИБІР МОДЕЛІ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Голодна А. С.

Студентка III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Чурилова Т. М.

*к.ю.н., доцент кафедри міжнародного, європейського та екологічного права ННІ права
Сумського державного університету*

Відповідно до частини першої статті 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, яка полягає в забезпеченні раціонального використання земельних ресурсів, збереженні й відтворенні родючості ґрунтів, захисті їх від псування і забруднення, реалізації громадянами, юридичними особами та державою їхніх прав власності та землекористування згідно із законодавством [1]. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Проте, майже 17 років власники земельних паїв позбавлені можливості розпоряджатися власною землею.

Процес реформування земельних відносин в Україні розпочався у 1991 року. Основним принципом, який визначив напрям реформування, стало подолання монополії держави на земельну власність і встановлення багатосуб'єктності права власності на землю [2]. У зв'язку з відсутністю необхідної нормативно-правової бази, бази даних про земельні ділянки, у січні 2001 року був прийнятий Закон «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)», який заборонив будь-які угоди із земельними паями до врегулювання порядку реалізації прав громадян і юридичних осіб на земельну частку (пай). Прийнятий у жовтні 2001 році Земельний кодекс України залишив мораторій у силі (заборона на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення шляхом їх продажу) [3].

Внаслідок запровадження мораторію, основною формою земельних відносин в Україні є оренда земель сільськогосподарського призначення. У таких умовах, ринок оренди землі характеризується локальними монополіями.

Основними бенефіціарами діючої моделі землі є агрохолдинги, які користуються дешевим земельним ресурсом, і з тієї ж причини, але меншою мірою - фермери. При цьому порушено права багатьох, які не можуть розпорядитися своєю власністю і не одержують за її використання третіми особами адекватної винагороди. Держава при цьому взагалі перебуває за межами земельного ринку, не одержуючи призначених податків і зборів від операцій із землею і не маючи можливості забезпечити розвиток сільських територій та залучити в них інвесторів [4].

Формуючи модель ринку сільськогосподарських земель, має бути враховано два важливих фактори: багатофункціональність сільського господарства та особлива структура аграрного устрою.

Аналіз світової практики регулювання ринку сільськогосподарських є корисним для розуміння того, які ж «правила гри» на ринку потрібні Україні. Зокрема, значний інтерес представляють країни Латинської Америки, де до 60-х років земля була сконцентрована у місцевих поміщиків і в агро-торгово-фінансових компаніях.

Для нашого дослідження ми обрали Бразилію, адже її земельна реформа має довгу, складну історію та яскраво ілюструє, до чого може призвести «обезземелення» селян.

Бразилія зробила акцент на ефективності сільськогосподарського виробництва і на сьогоднішній день є одним з лідерів сільськогосподарського експорту. Між тим, концентрація земельної власності відбулась в руках кількох латифундистів.

Як зазначає К. Мітчел, для Бразилії характерним є один із найбільш несправедливих розподілів земель у світі. Потреба у земельній реформі була визнана урядом ще у 1930 р., коли була зроблена спроба забезпечити більш справедливий розподіл земель шляхом заохочення поселення на державних землях. *Movimento dos Trabalhadores Sem Terra* - так на португальському звучала назва «Руху безземельних селян», що зародився у Бразилії. Причина - ринок сільськогосподарських земель, в результаті чого, 3% землевласників отримали контроль над 75% всіх земель, а мільйони селян виявилися без землі та засобів для існування. Так виникли знамениті бразильські фавели, в яких мешкають бідні селяни або ті, хто продали свій земельні ділянки і спробували влаштуватися в місті, в результаті чого залишилися і без землі, і без роботи, і без грошей [5, с. 557-583].

З метою мінімізації таких жахливих наслідків, бразильський уряд витрачає по \$ 4-5 млрд. на рік на програму реінтеграції жителів фавел назад в сільську місцевість. Зі спеціального державного фонду виділяються кошти на викуп земель з подальшою передачею індивідуальним господарствам в розстрочку; будується інфраструктура в сільській місцевості, дороги, відновлюються школи і лікарні. Проте, навіть враховуючи ці

надзусилля, процес реінтеграції відбувається з трудом: жителі фавел втратили соціальні навички сільських жителів, зате набули навичок міського напівкримінального середовища, задовольняючись мінімальними соціальними виплатами і можливістю ситуативного заробітку. На даний момент в фавелах проживають 6% населення країни, або більше 11 млн осіб [5, с. 557-583].

З обранням нового уряду на початку 1990-х років у країні з'явилася надія, що земельна реформа відповідатиме положенням нової Конституції про відчуження. Проте невдовзі вона була зруйнована. Втілення в життя принципу «суспільного інтересу» наштовхнулося на опір великих землевласників, а «зобов'язаний» їм уряд не спромігся цей опір подолати. Як наслідок, процеси концентрації землі в Бразилії ще більше посилюються із зменшенням кількості малих фермерів з 3 млн у 1985 р. до менш як 1 млн на початок 2000-х років [6].

Проведений аналіз дав можливість зробити висновок, що модель ринку земель сільськогосподарського призначення повинна відповідати не лише економічній ефективності та доцільності, а й збереженню соціальних функцій села. Державне регулювання має бути значним у цій сфері, а продаж відбуватися за правилами, що надійно захищають власного фермера, того хто дійсно працює на землі [7].

Дискусія стосовно механізмів запуску ринку землі, тіньового ринку та захисту прав на землю триває. У Верховній раді зареєстровано декілька проектів Закону про обіг земель сільськогосподарського призначення - 5535 від 13.12.2016, 5535-1 від 28.12.2016.

За змістом урядового проекту пропонується поетапний запуск ринку землі. На першому етапі, протягом двох років, на продаж виставляється частина державного земельного банку, на другому етапі ринок землі відкривається для приватних осіб.

На сьогодні ми не маємо чіткого розуміння якою буде модель ринку, та що отримаємо у разі її впровадження. Вважаємо, як фермерські господарства, так і особисті господарства мають отримувати максимальну державну підтримку для гарантованої можливості бути учасниками ринку.

Також необхідно чітко визначити у законодавстві хто купує, в якому обсязі і які вимоги висуваються до покупців (наприклад, в більшості європейських країн необхідний диплом про сільськогосподарську освіту чи досвід роботи в цій сфері).

Отже, дослідження переваг та недоліків різних моделей ринку сільськогосподарських земель є важливим для розуміння власних перспектив. Проте, слід пом'ятати, що універсальних рецептів не існує. На нашу думку саме європейська модель дозволить Україні вирішити питання робочих місць для сільського населення, забезпечити

належний рівень фермерських доходів, сприяти розвитку сільських громад та зберегти навколишнє середовище.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Добряк Д. Сучасний стан земельної реформи та перспективи розвитку земельних відносин в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zemvisnuk.com.ua/news/avtoritetna-dumka>.
3. Земельний кодекс : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
4. Мартинюк М. Ринок землі в Україні: три можливі моделі запуску та їх наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/rinok-zemli-v-ukrayini-tri-mozhlivi-modeli-zapusku-ta-yih-naslidki-.html>.
5. Mitchell K. Market-assisted Land Reform in Brazil: A New Approach to Address an Old Problem. – 22 New York Law School Journal of International and Comparative Law. – 2003. – PP. 557-583.
6. Бородіна О., Прокопа І. Чергова спроба узаконення обігу земель сільгосппризначення: чи в суспільних інтересах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/cherгова-sproba-uzakonennya-obigu-zemel-silgosppriznachennya-chi-v-suspilnih-interesah-.html>.
7. Чурилова Т.Н. Регулювання ринку земель сільськогосподарського призначення: досвід Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/48444>.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ТОРГІВ В УКРАЇНІ

Маслак О. В.

Студентка III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Чурилова Т. М.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського та екологічного права

Сумського державного університету

Земельні аукціони мають давню історію, та цілком справедливо вважаються найбільш прозорим та доцільним з економічної точки зору механізмом розпорядження